

Perspektif Guru terhadap Keterlibatan Akademik dalam Kalangan Murid dengan Ketidakupayaan Penglihatan (Teachers' Perspectives on Academic Engagement of Students with Visual Impairments)

MANISAH MOHD ALI* & NOORFAZIHA HASSAN

ABSTRAK

Kajian tinjauan ini dijalankan untuk meninjau perspektif guru terhadap keterlibatan akademik dalam kalangan murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Selain itu, kajian ini meninjau perbezaan perspektif antara guru di sekolah khas, guru resos dan guru tipikal sekolah di aliran perdana terhadap keterlibatan akademik murid. Sampel kajian merupakan 46 orang guru yang mengajar murid dengan ketidakupayaan penglihatan di sekolah menengah pendidikan khas dan sekolah menengah aliran perdana yang menawarkan program pendidikan khas integrasi (masalah penglihatan) di sekitar Lembah Klang. Instrumen kajian merupakan satu set borang soal selidik yang ditadbir ke atas sampel guru. Data dianalisis menggunakan statistik deskriptif yang melibatkan skor min dan sisihan piawai. Dapatan kajian menunjukkan secara keseluruhannya, perspektif guru terhadap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan adalah sederhana. Guru resos di aliran perdana menunjukkan perspektif yang lebih positif tentang keterlibatan akademik murid berbanding guru tipikal dan guru di sekolah pendidikan khas. Kajian ini mempunyai implikasi kepentingan peranan guru dalam meningkatkan keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan di bilik darjah.

Kata kunci: Keterlibatan akademik; murid dengan ketidakupayaan penglihatan; guru; pendidikan khas; guru resos

ABSTRACT

The aim of this study is to explore teachers' perspective on academic engagement among students with visual impairments. Difference of perception towards academic engagement among teachers in special school and mainstream school (resource and typical teachers) was also explored. This survey study was conducted on 46 teachers who teach students with visual impairment in the Klang Valley. A set of questionnaire was administered for teacher samples. Data was analyzed descriptively involving mean scores and standard deviations. The findings showed that teachers' perspective towards academic engagement among students with visual impairment is moderate. The resource teachers in the mainstream schools indicated a more positive perception on academic engagement as compared to the typical teachers and special school teachers. This study has implication on the importance and teachers role to enhance academic engagement among students with visual impairments in classroom.

Keywords: Academic engagement; student with visual impairments; teachers; special education; resource teacher

PENGENALAN

Keterlibatan murid telah menjadi topik perbincangan para pengkaji sejak dua dekad yang lalu. Marks (2000) menyatakan bahawa kajian mengenai keterlibatan murid giat dijalankan memandangkan keterlibatan murid adalah komponen penting dalam mencapai matlamat persekolahan. Keterlibatan murid di sekolah boleh menjadi petunjuk pencapaian seterusnya menyumbang kepada perkembangan sosial dan kognitif murid. Amla, Mazdalina dan Ramlah (2013) menegaskan bahawa sekolah merupakan tempat murid memperoleh pengalaman, pengetahuan dan membina personaliti. Hal ini boleh dicapai melalui keterlibatan murid dalam aktiviti-aktiviti di sekolah sama ada dalam kurikulum mahupun kokurikulum.

Fredricks et al. (2004) dan Marks (2000) menegaskan terdapat perkaitan antara keterlibatan murid dengan pencapaian akademik. Murid menunjukkan keterlibatan

dalam akademik dengan menghadirkan diri ke sekolah, memberi perhatian dalam bilik darjah, mengambil bahagian dalam aktiviti kurikulum, menjalankan aktiviti yang diberikan oleh guru dan menunjukkan usaha yang gigih serta membina rasa kekitaan sepanjang tempoh pembelajaran. Murid ini juga biasanya menunjukkan sikap dan tingkah laku yang positif di sekolah (Sirin & Sirin-Roger 2005; Smith et al. 2010) serta cenderung untuk berjaya apabila tamat persekolahan (Archambault et al. 2009).

Kajian Bardin (2006) mendapati murid dengan ketidakupayaan penglihatan menunjukkan pencapaian akademik yang lebih rendah berbanding murid tipikal dalam bilik darjah yang sama. Kekangan visual yang murid ini hadapi mempengaruhi keterlibatan mereka dalam bilik darjah. Mereka mengambil masa yang lama untuk memahami konsep asas dalam sesuatu mata pelajaran dan ini boleh menimbulkan jurang dalam perkembangan

konsep antara murid dengan ketidakupayaan penglihatan dengan murid tipikal dan seterusnya memberi kesan terhadap kebolehan mereka dalam aktiviti pembelajaran (Bardin & Lewis 2008).

Dalam bidang pendidikan, guru merupakan golongan utama yang menyumbang kepada keterlibatan akademik murid di sekolah. Kebanyakan kajian mendapati sokongan dan dorongan daripada guru adalah penting agar murid dapat melibatkan diri mereka secara aktif (Bardin & Lewis 2008; Bardin & Lewis 2011; Sharipah 2011; Smith et al. 2010; Wang & Holcombe 2010). Kepentingan peranan guru turut ditekankan oleh Wolffe et al. (2002). Mereka mengkaji peranan guru resos dalam proses pengajaran dan pembelajaran untuk murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Guru resos merupakan guru pendidikan khas yang ditempatkan di sekolah aliran perdana yang mempunyai program untuk murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Wolffe et al. (xxxx) menyatakan guru resos merupakan guru pendamping kepada murid dengan ketidakupayaan penglihatan di dalam kelas aliran perdana. Guru ini lebih banyak menumpukan masa untuk perkhidmatan individu kepada murid serta berinteraksi dengan keluarga murid dan mereka merupakan orang yang paling hampir dengan murid di sekolah. Sehubungan dengan itu, kajian tentang perspektif guru terhadap keterlibatan akademik dalam kalangan murid dengan ketidakupayaan penglihatan perlu diteroka bagi melihat sejauh mana murid dengan ketidakupayaan penglihatan menunjukkan keterlibatan mereka dalam akademik. Dua persoalan kajian telah dibina iaitu:

1. Apakah tahap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan di sekolah mengikut perspektif guru?
2. Adakah terdapat perbezaan perspektif antara guru di sekolah pendidikan khas, guru resos dan guru tipikal terhadap tahap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan?

METODOLOGI

Kajian tinjauan ini dilaksanakan di dua buah sekolah di Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur dan dua buah sekolah di negeri Selangor Darul Ehsan. Sampel kajian (N = 46) dipilih dengan mengambil kira kriteria guru iaitu mereka yang mengajar di sekolah menengah pendidikan khas dan di dan mereka yang berada di sekolah menengah aliran perdana (guru resos dan guru tipikal yang mengajar murid dengan ketidakupayaan penglihatan di Program Pendidikan Khas Integrasi (Masalah Penglihatan)). Taburan sampel guru diberikan dalam Jadual 1.

JADUAL 1. Sampel guru mengikut jenis penempatan sekolah

Guru	Sampel (n)
Guru di sekolah pendidikan khas	30
Guru resos di sekolah aliran perdana	9
Guru tipikal di sekolah aliran perdana	7
Jumlah	46

Instrumen kajian yang digunakan ialah soal selidik yang dibina dengan merujuk kepada *Modified Students Participation Questionnaire* (mSPQ) (Bardin 2006; Bardin & Lewis 2008; 2011). Instrumen ini melihat perspektif guru berhubung keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan di sekolah. Soal selidik ini mengandungi dua bahagian iaitu Bahagian A: Maklumat Latar Belakang Sampel (3 item) dan Bahagian B: Pandangan Guru Terhadap Keterlibatan Murid (35 item). Setiap item dalam Bahagian B bermula dengan frasa, "Berapa kerap murid ini...?" Pilihan jawapan bagi setiap item adalah berdasarkan skala Likert lima pilihan iaitu tidak pernah, jarang sekali, kadang-kadang, kerap dan sangat kerap. Bagi menguji tahap kebolehppercayaan instrumen kajian yang digunakan, satu kajian rintis telah dijalankan terlebih dahulu. Hasil kajian rintis mendapati nilai Alpha Cronbach instrumen yang digunakan ialah 0.756. Respon soal selidik dianalisis menggunakan statistik deskriptif yang melibatkan nilai min dan sisihan piawai. Bagi menentukan tahap keterlibatan akademik murid, nilai min dikategorikan mengikut skor min ke dalam lima sela yang berbeza seperti yang dipaparkan dalam Jadual 2.

JADUAL 2. Interpretasi skor min bagi tahap keterlibatan murid dengan ketidakupayaan penglihatan di sekolah

Skor Min	Interpretasi
1.00-1.89	Sangat Rendah
1.90-2.69	Rendah
2.70-3.49	Sederhana
3.50-4.29	Tinggi
4.30-5.00	Sangat Tinggi

Sumber: Bahagian Perancangan & Penyelidikan Dasar Pendidikan (BPPDP) (2006)

DAPATAN KAJIAN

Dapatan kajian dinyatakan berdasarkan persoalan kajian yang ditetapkan iaitu bagi melihat perspektif guru terhadap keterlibatan akademik dalam kalangan murid dengan ketidakupayaan penglihatan dan perbezaan perspektif antara guru di sekolah pendidikan khas, guru resos dan guru tipikal di Program Pendidikan Khas Integrasi (Masalah Penglihatan).

PERSPEKTIF GURU TERHADAP KETERLIBATAN AKADEMIK DALAM KALANGAN MURID DENGAN KETIDAKUPAYAAN PENGLIHATAN

Secara keseluruhan didapati guru menilai tahap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan adalah pada tahap sederhana (min = 3.22, sp = .783). Data kajian tentang tahap keterlibatan akademik murid mengikut perspektif guru dipaparkan dalam Jadual 3.

JADUAL 3. Tahap keterlibatan akademik murid mengikut perspektif guru

Item	Min	SP	Interpretasi
Memberikan kerjasama yang baik dengan rakan sebaya.	3.85	0.729	Tinggi
Memberi tumpuan dalam kelas.	3.83	0.643	Tinggi
Memilih untuk menyiapkan tugas yang mudah berbanding tugas sukar.	3.83	0.739	Tinggi
Menganggap bahawa sekolah adalah penting.	3.63	0.711	Tinggi
Berusaha melakukan sesuatu tugas dengan baik.	3.61	0.714	Tinggi
Menyisihkan diri daripada orang lain.	3.61	0.881	Tinggi
Menyiapkan tugas yang diberikan dalam kelas.	3.59	0.858	Tinggi
Menghadiri aktiviti di sekolah lain seperti kejohanan olahraga dan karnival.	3.59	0.832	Tinggi
Mengangkat tangan untuk menjawab soalan.	3.5	0.983	Tinggi
Menyertai perbincangan dalam kelas secara aktif.	3.5	0.863	Tinggi
Menggunakan peralatan khas secara berdikari.	3.5	0.782	Tinggi
Menyiapkan kerja rumah pada masa yang ditetapkan.	3.48	0.752	Sederhana
Cuba untuk menyiapkan kerja dengan teliti, bukannya hanya sambil lewa.	3.48	0.623	Sederhana
Tabah menghadapi masalah atau cabaran.	3.46	0.780	Sederhana
Datang lewat ke kelas.	3.43	0.935	Sederhana
Meminta bantuan guru/rakan dengan cara sewajarnya.	3.43	0.688	Sederhana
Sentiasa mengganggu rakan-rakan lain.	3.41	1.087	Sederhana
Memulakan interaksi sosial dengan rakan sebaya.	3.41	0.777	Sederhana
Bertanya soalan untuk memperoleh lebih maklumat.	3.37	0.928	Sederhana
Tidak tahu apa yang sedang berlaku dalam kelas.	3.33	0.896	Sederhana
Berusaha menyiapkan tugas walaupun tugas tersebut sukar.	3.26	0.681	Sederhana
Tiada inisiatif untuk berdikari dan perlu dibantu untuk melakukan tugas.	3.24	0.993	Sederhana
Mengagumi rakan-rakan yang cemerlang di sekolah.	3.22	0.786	Sederhana
Min Keseluruhan	3.22	0.783	Sederhana
Terlalu banyak bercakap dalam bilik darjah.	3.15	0.988	Sederhana
Berkelakuan gelisah dan sukar untuk memberi perhatian.	3.13	0.859	Sederhana
Menyatakan keperluan dalam cara yang sesuai kepada guru/rakan sebaya.	3.13	0.909	Sederhana
Cepat berputus asa apabila menghadapi cabaran menyiapkan kerja sekolah.	3.11	0.706	Sederhana
Merujuk guru dalam perbincangan sebelum atau selepas waktu sekolah.	3.07	0.879	Sederhana
Mengetahui kepentingan kandungan mata pelajaran.	3.04	0.918	Sederhana
Lupa atau kehilangan bahan pembelajaran.	2.98	0.954	Sederhana
Perlu sentiasa diberi teguran.	2.89	0.823	Sederhana
Memperoleh bahan-bahan pembelajaran secara berdikari.	2.89	0.674	Sederhana
Mengatur ruang kerja sendiri.	2.89	0.706	Sederhana
Melakukan tugas lebih daripada yang diberikan.	2.65	1.037	Rendah
Merujuk kamus, ensiklopedia atau sumber lain untuk memperoleh maklumat.	2.65	1.037	Rendah
Min Keseluruhan	3.22	.783	Sederhana

Daripada keseluruhan item soal selidik yang diberikan kepada guru seperti dalam Jadual 3 didapati bahawa item yang paling menonjol dan menunjukkan nilai min yang paling tinggi ialah item yang menyatakan bahawa 'murid menunjukkan kerjasama yang baik dengan rakan sebaya' (min = 3.85, sp = .729). Dua item yang kurang menonjol dengan menunjukkan nilai min yang paling rendah ialah item yang menyatakan bahawa 'murid melakukan lebih daripada tugas yang diberikan' (min = 2.65, sp = 1.037)

dan 'murid merujuk kamus, ensiklopedia atau sumber lain untuk mendapatkan maklumat' (min = 2.65, sp = 1.037). Selain itu, kebanyakan guru bersetuju bahawa 'murid dengan ketidakupayaan penglihatan memberi tumpuan dalam kelas' (min = 3.83, sp = .643). Walau bagaimanapun, dalam masa yang sama guru mendapati bahawa 'murid ini lebih memilih untuk menyiapkan tugas atau kerja sekolah yang lebih mudah berbanding yang sukar' (min = 3.83, sp = .739). Majoriti guru juga berpendapat bahawa

murid dengan ketidakupayaan penglihatan ‘menganggap bahawa sekolah adalah sangat penting kepada mereka’ (min = 3.63, sp = .711). Seterusnya, guru menunjukkan pandangan yang sama dalam dua item iaitu murid dengan ketidakupayaan penglihatan ‘menyisihkan diri daripada orang lain’ (min = 3.61, sp = .881) dan ‘berusaha melakukan sesuatu tugas yang diberikan dengan baik’ (min = 3.61, sp = .714). Guru juga berpendapat bahawa murid dengan masalah penglihatan ini ‘aktif menghadiri aktiviti di sekolah lain seperti kejohanan olahraga, karnival dan mengutip dana’ (min = 3.59, sp = .832). Tiga item dalam borang soal selidik ini juga menunjukkan nilai min yang rendah pada item ‘murid perlu sentiasa ditegur’ (min = 2.89, sp = .823), ‘murid dapat memperoleh bahan-bahan pembelajaran secara berdikari’ (min = 2.89, sp = .674) dan ‘mampu mengatur ruang kerja sendiri’ (min = 2.89, sp = .706). Kebanyakan guru kelihatan kurang bersetuju dengan item yang menyatakan bahawa ‘murid lupa atau kehilangan bahan pembelajaran’ dengan mencatatkan nilai min yang rendah (min = 2.98, sp = .954).

PERBEZAAN PERSPEKTIF GURU TERHADAP KETERLIBATAN AKADEMIK MURID DENGAN KETIDAKUPAYAAN PENGLIHATAN

Kajian ini turut mengkaji perbezaan perspektif antara guru di sekolah pendidikan khas, guru resos dan guru tipikal di Program Pendidikan Khas Integrasi (Masalah Penglihatan) terhadap tahap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Jadual 4 menunjukkan perbezaan perspektif guru terhadap tahap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan mengikut penempatan guru.

JADUAL 4. Perbezaan perspektif guru terhadap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan

Jenis Sekolah	Min	Sisihan Piawai	Intepretasi
Guru Resos di Program Integrasi	3.56	.726	Tinggi
Guru Tipikal di Program Integrasi	3.29	.756	Sederhana
Guru di Sekolah Pendidikan Khas	3.23	.568	Sederhana

Berdasarkan perbandingan ketiga-tiga kumpulan guru, guru yang mengajar di sekolah pendidikan khas dan guru tipikal yang mengajar di program pendidikan khas integrasi menunjukkan perspektif terhadap keterlibatan pada nilai min yang sederhana (min = 3.23, sp = .568; min = 3.29, sp = .756). Kumpulan guru resos yang mengajar di program pendidikan khas integrasi pula menunjukkan perspektif pada nilai min yang tinggi (min = 3.56, sp = .726). Daripada jadual tersebut, jelas menunjukkan bahawa guru resos menilai tahap keterlibatan akademik murid

dengan ketidakupayaan penglihatan adalah lebih tinggi daripada guru tipikal di program pendidikan khas integrasi dan guru di sekolah pendidikan khas.

PERBINCANGAN

Dapatan kajian secara keseluruhannya menunjukkan bahawa guru mempunyai perspektif bahawa keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan adalah pada tahap sederhana. Data ini mempunyai persamaan dengan dapatan kajian Bardin dan Lewis (2008) ke atas 79 orang guru tipikal dalam bilik darjah di kelas aliran perdana. Kajian Bardin (2006); Bardin dan Lewis (2011) pula menunjukkan bahawa tahap keterlibatan murid dengan ketidakupayaan penglihatan adalah sama dengan tahap keterlibatan murid berpencapaian akademik rendah. Majoriti guru berpendapat murid dengan ketidakupayaan penglihatan menghadapi halangan dalam aspek akademik dan sosial disebabkan keadaan mereka yang mempunyai ketidakupayaan penglihatan. Murid didapati bosan, tidak bermotivasi dan tidak melibatkan diri dengan persekitaran sekolah (Appleton et al. 2008; Reschly et al. 2008).

Guru didapati mempunyai perspektif yang berbeza terhadap keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan dalam pembelajaran. Guru resos di program pendidikan khas integrasi menilai keterlibatan murid dengan ketidakupayaan penglihatan lebih tinggi berbanding dengan penilaian guru tipikal di program pendidikan khas integrasi dan guru di sekolah pendidikan khas. Dapatan ini adalah selari dengan dapatan kajian Wong (2006) yang menunjukkan perspektif positif guru resos kepada murid dengan ketidakupayaan penglihatan dalam aspek pergaulan dengan rakan sebaya dan keupayaan murid tersebut dalam pembelajaran. Guru resos merupakan individu yang terdekat dengan murid dengan ketidakupayaan penglihatan di program pendidikan khas integrasi. Selain daripada bertugas dalam menyediakan bahan-bahan pembelajaran kepada murid ini, guru resos juga berperanan sebagai guru yang mengajar murid dalam subjek-subjek tertentu seperti Pendidikan Jasmani, Orientasi dan Mobiliti murid, serta bertindak sebagai guru penasihat bagi persatuan dan kelab yang disertai oleh murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Berbeza dengan guru di sekolah pendidikan khas, mereka menunjukkan perspektif yang kurang positif terhadap beberapa aspek pembelajaran murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Wong (2006) juga mendapati keadaan yang sama dimana guru pendidikan khas menyatakan bahawa murid di sekolah pendidikan khas tidak begitu berdikari dan ramai yang masih bergantung kepada orang lain berbanding guru tipikal yang menunjukkan perspektif yang positif terhadap murid ketidakupayaan penglihatan dengan menerima baik kehadiran mereka dalam bilik darjah tipikal.

Dalam konteks kurikulum, murid dengan ketidakupayaan penglihatan mengikuti kurikulum kebangsaan yang sama dengan murid tipikal yang lain

memandangkan mereka tidak menghadapi masalah dalam perkembangan kognitif. Modifikasi dalam pembelajaran dilakukan dengan menggunakan alat teknologi bantuan sebagai medium penting dalam proses pengajaran dan pembelajaran dalam bilik darjah seperti mesin Braille, kanta pembesar, dan tulisan cetakan besar (Manisah 2011). Oleh sebab itu, kerjasama antara guru resos dan guru tipikal adalah penting dalam meningkatkan akses murid dalam pendidikan arus perdana (Holdheide & Recshly 2008). Dalam masa yang sama, guru resos juga berperanan dalam membantu guru tipikal dalam bilik darjah dengan sentiasa bersama-sama dengan guru tipikal dalam bilik darjah bagi memenuhi keperluan murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Namun begitu, terdapat juga guru tipikal yang percaya bahawa murid dengan ketidakupayaan penglihatan wajar bersekolah di sekolah pendidikan khas. Ini kerana kemudahan khas yang disediakan di sekolah pendidikan khas lebih mencukupi, persekitaran sekolah yang lebih kondusif dan penglibatan mereka yang lebih aktif dalam bidang sukan. Selain itu, didapati peluang untuk mereka aktif di sekolah arus perdana adalah terhad dan mereka banyak menghabiskan masa dengan rakan-rakan dalam kategori yang sama (Wong 2006). Guru di sekolah pendidikan khas sewajarnya lebih memahami dan mempunyai perspektif yang lebih tinggi terhadap keterlibatan akademik murid di sekolah pendidikan khas. Namun dapatan kajian yang diperoleh menunjukkan perkara sebaliknya berlaku. Adalah diharapkan sikap sebegini dapat diubah memandangkan guru pendidikan khas adalah pembela kepada murid-murid dengan ketidakupayaan penglihatan. Memandangkan guru merupakan individu yang terlibat secara langsung dalam pendidikan murid di sekolah, maka guru perlu bersedia dan bersikap positif untuk menerima murid berkeperluan khas dalam bilik darjah mereka. Guru yang tidak dapat menerima kehadiran murid ini boleh merencatkan perkembangan murid dalam bilik darjah (Ajodhia-Andrews & Frankael 2010; Charema 2010).

KESIMPULAN DAN CADANGAN

Keterlibatan murid dalam akademik merupakan salah satu faktor penting yang perlu diberikan penekanan dalam pendidikan. Hasil kajian mendapati perspektif guru terhadap keterlibatan murid dengan ketidakupayaan penglihatan dalam akademik adalah pada tahap sederhana. Guru berperanan penting dalam menukar halangan dalam akademik dan sosial dengan mewujudkan peluang untuk meningkatkan keterlibatan murid melalui strategi-strategi yang dirancang dengan penerapan teori pembelajaran yang berkesan. Oleh sebab itu, sokongan guru adalah penting dalam mempengaruhi keterlibatan murid dalam akademik yang seterusnya menyumbang kepada kejayaan murid di sekolah.

Dapatan kajian memberikan implikasi yang penting kepada pengamal pendidikan khas bahawa murid dengan ketidakupayaan penglihatan di negara kita memerlukan

sokongan, bantuan atau strategi yang berkesan daripada guru-guru bagi memastikan mereka dapat melibatkan diri secara menyeluruh dalam aktiviti pembelajaran bilik darjah. Pelaksanaan program pendidikan inklusif perlu dalam kalangan murid dengan ketidakupayaan penglihatan bagi membolehkan mereka mencapai tahap yang lebih baik. Hal ini kerana guru resos dan guru tipikal mempunyai perspektif yang lebih positif terhadap keterlibatan murid dengan ketidakupayaan penglihatan dalam pembelajaran. Dapatan kajian ini turut menekankan kepada bagaimana guru resos dan guru tipikal boleh berkolaborasi dalam usaha meningkatkan keterlibatan murid-murid ini dalam pembelajaran mereka dan seterusnya dalam konteks sosial dengan komuniti sekolah.

Perspektif yang positif dalam kalangan guru terhadap keterlibatan murid dalam akademik perlu dipupuk dengan lebih baik. Bagi tujuan ini, guru perlu kreatif dalam proses pengajaran dan pembelajaran di bilik darjah dan menjalankan aktiviti yang dapat memaksimumkan penyertaan murid. Guru juga seharusnya memberi peluang sama rata kepada murid-murid untuk mencuba dalam aktiviti pengajaran dan pembelajaran dalam bilik darjah tanpa mengambil kira sama ada murid tersebut pandai atau lemah dalam pembelajaran dan ketidakupayaan yang dialami murid. Saebagai cadangan kajian lanjutan, kajian berkaitan keterlibatan akademik murid ketidakupayaan penglihatan boleh dikembangkan dengan melihat kepada umur dan gender murid. Perbezaan kumpulan umur dan gender boleh menambah nilai dapatan kajian keterlibatan akademik murid dengan ketidakupayaan penglihatan.

RUJUKAN

- Ajodhia-Andrews, A. & Frankel, E. 2010. Inclusive education in Guyana: a call for change. *International Journal of Special Education* 25(1):126-144.
- Amla Mohd Salleh, Mazdalina Mat Desa & Ramlah Mohd Tuit. 2013. The relationship between the learning ecology system and students' engagement: A case study in Selangor. *Asian Social Science* 9(2): 110-117.
- Appleton, J.J., Christenson, S.L. & Furlong, M.J. 2008. Student engagement with school: critical conceptual and methodological issues of the construct. *Psychology in the Schools* 45(5): 369-386.
- Archambault, I., Janosz, M., Morizor, J. & Pagani, L. 2009. Adolescent behavioral, affective and cognitive engagement in school: Relationship to dropout. *Journal of School Health* 79(9): 408-415.
- Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan. 2006. *Pelan Induk Pembangunan Pendidikan 2006-2010*. Putrajaya: Kementerian Pelajaran Malaysia.
- Bardin, J.A. 2006. Academic Engagement of Students with Visual Impairments in General Education Language Arts Classroom. Dissertation. Florida State University.
- Bardin, J.A. & Lewis, S. 2008. A survey of the academic engagement of students with visual impairments in general education classes. *Journal of Visual Impairment & Blindness* 102(8): 472-483.

- Bardin, J.A. & Lewis, S. 2011. General education teachers' rating of the academic engagement level of students who read Braille: A comparison with sighted peers. *Journal of Visual Impairment & Blindness*: 479-492.
- Charema, J. 2010. Inclusive education in developing countries in the sub Saharan Africa: From theory to practice. *International Journal of Special Education* 25(1): 87-93.
- Davis, P. 2003. *Including Children with Visual Impairment in Mainstream Schools: Practical Guide*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Friend, M. 2005. *Special Education: Contemporary Perspectives for School Professionals*. Boston: Pearson Education Inc.
- Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C. & Paris, A.H. 2004. School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research* 74(1):59-109.
- Holdheide, L.R. & Reschly, D.J. 2008. *Teacher Preparation to Deliver Inclusive Services to Students with Disabilities*. Vanderbilt University: National Comprehensive Center for Teacher Quality.
- Klem, A.M. & Connell, J.P. 2004. Relationships matter: Linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of School Health* 74(7): 262-273.
- Manisah Mohd Ali. 2011. Teknologi bantuan untuk pelajar berkeperluan khas: pengenalan dan kriteria pemilihan bahan. Dlm. *Pendidikan Kanak-kanak Berkeperluan Khas: Konsep dan Amalan*, disunting oleh Zalizan Mohd. Jelas. Cetakan Kedua. Bangi: Fakulti Pendidikan, UKM.
- Marks, H.M. 2000. Students engagement in instructional activity: patterns in the elementary, middle, and high school years. *American Educational Research Journal* 37(1): 153-184.
- Reschly, A.L., Huebner, E.S., Appleton, J.J. & Antaramian, S. 2008. Engagement as flourishing: The contribution of positive emotions and coping to adolescents' engagement at school and with learning. *Psychology in the Schools* 45(5): 419-431.
- Sharipah Azizah Syed Sahil. 2010. A Structural Model of the Relationships between Teacher, Peer and Parental Support, Behavioural Engagement, Academic Efficacy and Cognitive Engagement of Secondary School Adolescents. Universiti Utara Malaysia: Tesis Doktor Falsafah.
- Sirin, S.R. & Rogers-Sirin, L. 2005. Components of school engagement among African American adolescents. *Applied Developmental Science* 9(1): 5-13.
- Smith, D.C., Ito, A., Gruenewald, J. & Yeh, H. 2010. Promoting school engagement: Attitudes toward school among American and Japanese youth. *Journal of School Violence* 9: 392-406.
- Wang, M. & Holcombe, R. 2010. Adolescents' perceptions of school environment, engagement, and academic achievement in middle school. *American Educational Research Journal* 47(3): 633-662.
- Wolffe, K.E., Sacks, S.Z., Corn, A.L., Erin, J.N., Huebner, K.M. & Lewis, S. 2002. Teachers of students with visual impairments: What are they teaching?. *Journal of Visual Impairment & Blindness*: 293-304.
- Wong Huey Siew. 2006. *Persekitaran Pembelajaran Pelajar Cacat Penglihatan di Malaysia*. Kuala Lumpur: Perpustakaan Negara Malaysia.

Manisah Mohd Ali* & Noorfaziha Hassan
 Fakulti Pendidikan
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor Darul Ehsan
 Malaysia

*Pengarang surat-menyurat; email: mma@ukm.edu.my
 Diserahkan : 2 Mac 2014
 Diterima : 7 Ogos 2014